IEŠKINIŲ DĖL ES TEISĖS AKTŲ PANAIKINIMO NAUJOVĖS PAGAL LISABONOS SUTARTĮ

Agnė Limantė

Khazar universiteto (Azerbaidžano Respublika)
Politikos mokslų ir tarptautinių santykių departamento lektorė
socialinių mokslų daktarė
Department of Political Science and International Relations
Khazar University 11 Mahsati Street Baku, AZ1096, Azerbaijan
Tel. (+994 12) 421-8155
Faks: (+994 12) 498-9379
URL: www.khazar.org
El. paštas: agne.limante@gmail.com

Šiame straipsnyje tiriamas Lisabonos sutartimi įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 263 straipsnis ir iš jo kylantys ieškinių dėl panaikinimo priimtinumo sąlygų pasikeitimai. Tyrimo metu nustatyta, kad jis, palyginti su anksčiau galiojusia EB sutartimi, įveda keletą naujovių. Pirma, išplečiamas institucijų, kurių aktai gali būti peržiūrimi, sąrašas, antra, Regionų komitetas priskiriamas prie kvazipriviligijuotų ieškovų, galinčių ginti savo prerogatyvas, o nacionaliniams teismams suteikiama tam tikra teisė ginčyti ES teisės aktus subsidiarumo principo kontekste, ir, trečia, išplečiama privačių subjektų locus standi. Būtent pastarajam klausimui skiriama daugiausia dėmesio – straipsnyje itin plačiai analizuojama, kaip pakito privačių subjektų locus standi ginčijant ES teisės aktus ir ar tai išsprendžia su ankstesne straipsnio redakcija sietas teisės į veiksmingą teisminę gynybą problemas.

This article analyses changes in relation to the action for annulment under Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU). Having examined Article 263 TFEU, the author concludes that it introduces several changes. Firstly, Court's jurisdiction is extended to cover acts of the European Council, Union bodies, offices and agencies which are intended to produce legal effects. Secondly, the Committee of Regions acquired status of semi-privileged applicant to bring actions for annulment for the purposes of protecting its prerogatives, while national parliaments (through the Member States) were granted certain standing in annulment proceedings on subsidiary grounds. Thirdly, locus standi of private applicants is extended. This third change is given a special attention in the article and author discusses it from various points of view.

Įvadas

2009 m. gruodžio 1 d. Europa šventė Lisabonos sutarties [2][1] įsigaliojimą, ir visi jos siūlyti pakeitimai tapo realybe[2]. Šio straipsnio tyrimo objektas – Lisabonos sutartimi įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 263 straipsnis ir iš jo kylantys ieškinių dėl panaikinimo pri-

[1] Šiame straipsnyje, nurodant naujuosius Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo straipsnius, naudojamasi Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinėmis redakcijomis [1].

[2] Apie Lisabonos sutarties poveikį įvairioms sritims žr., pvz., Griller, Stefan; Ziller, Jacques [14]; Dougan, Michael [13].

imtinumo sąlygų pasikeitimai. Straipsnio tikslas – nustatyti, kaip Lisabonos sutartis keičia ieškinių dėl panaikinimo reglamentavimą, ir įvertinti naujojo reglamentavimo galimybes išspręsti teisės į veiksmingą teisminę gynybą spragas, kurios ne kartą buvo pabrėžiamos kritiškai vertinant EB 230 straipsnį, įtvirtinusį ankstesnę ieškinius dėl panaikinimo numatančio straipsnio redakciją. Siekiant šio tikslo naudotasi loginiu, sisteminės analizės, teleologiniu, istoriniu ir lyginamuoju mokslinio tyrimo metodais.

Pažymėtina, kad ši tema nėra nagrinėta mokslo darbuose Lietuvoje, užsienio literatūroje informacijos taip pat nėra daug. Rengiant Sutartį dėl Konstitucijos Europai [3] ir patvirtinus jos tekstą, akademinėje visuomenėje buvo jaučiamas pakilimas ir itin aktyviai svarstyta, kaip pasikeis privačių subjektų *locus standi* šiai Konstitucijos sutarčiai įsigaliojus. Lisabonos sutartis tokio susidomėjimo nesulaukė – iš dalies dėl to, kad naujasis ieškinius dėl panaikinimo reglamentuojantis straipsnis atkartoja savo pirmtaką Sutartyje dėl Konstitucijos Europai, iš dalies galbūt ir todėl, kad atmetus Sutartį dėl Konstitucijos Europai, į Lisabonos sutarties siūlytą konstitucinę reformą žiūrėta kur kas skeptiškiau.

1. Siūlymai tobulinti EB sutarties 230 straipsnio 4 dalį

Dar 1996 m. profesorė N. Neuwahl EB sutarties 230 straipsnio 4 dalį (tada – 173 straipsnio 4 dalį) įvardijo kaip beviltiškai pasenusią ir reformuotiną. Tuomet profesorė išreiškė tikėjimą, kad 1996 m. tarpvyriausybinėje konferencijoje dėl EB ir ES sutarčių pakeitimo dėmesio sulauks ir privačių subjektų apsauga, įskaitant *locus standi* [19]. Net pats Europos Bendrijų Teisingumo Teismas (dabar – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas[3], toliau sutrumpintai vadinama Teismas arba ETT) pranešime minėtoje tarpvyriausybinėje konferencijoje išreiškė nuogąstavimus dėl tuometės *locus standi*, abejodamas, ar teisė į ieškinį, kuria individai gali naudotis tik įrodę tiesioginę ir konkrečią sąsają, yra pakankama užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą nuo galimų pagrindinių teisių pažeidimų, kylančių iš institucijų vykdomos teisės aktų leidybos[4]. Tikėtasi, kad priimtinumo kriterijai bus persvarstyti Amsterdamo[5] arba Nicos sutartyje, tačiau taip neįvyko.

Daugelis mokslininkų suvokė, kad išsamiai konstitucinei reformai neabejotinai reikia nuodugnaus ES teisėkūros ir teisės aktų teisėtumo kontrolės principų persvarstymo[6]. Todėl rengiant Sutarties dėl Konstitucijos Europai tekstą daug diskutuota, kaip turėtų būti pakeistas straipsnis, numatantis ieškinius dėl panaikinimo, o įvairios interesų grupės išsakė savo nuomonę šiuo klausimu[7]. Europos konventas taip pat neišvengiamai susidūrė su klausi-

[3] Lisabonos sutartimi panaikinama ramsčių sistema ir Sąjungai suteikiama nauja institucinė struktūra. Atitinkamai kaip ir kitų institucijų, kurių pavadinimai keičiasi, visa Sąjungos teismų sistema nuo šiol vadinama Europos Sąjungos Teisingumo Teismu, kuris apima tris teismus: Teisingumo Teismą, Bendrąjį Teismą ir Tarnautojų teismą. Plačiau apie Lisabonos sutarties poveikį Europos Sąjungos Teisingumo Teismui žr. 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pranešimą spaudai [32].

[4] Cituojama iš Vincenzi, Christopher; Fairhurst, John [23, p. 168].

[5] Žr., pvz., Albors-Llorens Albertina [4]; Arnull, Anthony [5].

[6] Žr., pvz., Menéndez, Augustin [18].

[7] Pvz. Resolution of the 31st Conference of Presidents of the Bar and Law Societies [31].

mu dėl tiesioginio kreipimosi į ETT liberalizavimo siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą. 2002 m. rudenį vykusiame Europos konvento darbo grupės dėl ES pagrindinių teisių chartijos inkorporavimo ir prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) posėdyje [24] buvo pateikti įvairūs siūlymai, kaip galėtų būti tobulinama teisių gynyba. Ši darbo grupė numatė kelias galimybes:

(i) Siūlyta speciali gynybos priemonė, analogiška *Verfassungsbeschwerde* Vokietijos ir *resurso de amparo* Ispanijos teisinėje sistemoje. Tiesioginis ieškinys būtų galimas tuo atveju, jei individas savo ieškinį grįstų pagrindinių teisių pažeidimu (vadinamasis konstitucinis skundas arba *European amparo*). Pagrindiniai šio pasiūlymo šalininkai buvo vokiečiai[8]. Vis dėlto buvo nuspręsta, kad tokia alternatyva nėra visai tinkama, nes labai dažnai būtų sudėtinga atskirti, kokiam tipui priklauso ieškinys. Kai kurių mokslininkų teigimu[9], tai apsunkintų procesą ir tik didintų teisinį netikrumą. Be to, tokie pakeitimai keltų problemų atskiriant ETT ir valstybių narių konstitucinių teismų kompetenciją.

(ii) Antroji galimybė buvo siejama su prisijungimu prie EŽTK, nes tai sukurtų papildomą gynybos priemonę nuo akivaizdžiai neteisėtų EB teisės aktų.

(iii) Trečiasis variantas – EB sutarties 230 straipsnio 4 dalies keitimas. Siūlytos įvairios modifikacijos: nustatyti alternatyvų tiesioginės *arba* konkrečios sąsajos reikalavimą, apskritai panaikinti konkrečios sąsajos reikalavimą, suteikti *locus standi* tai atvejais, kai nacionalinėje teisėje nėra įgyvendinančiųjų priemonių arba kai nacionaliniuose teismuose negalima adekvati gynyba[10].

(iv) Galiausiai siūlyta keisti ne EB sutarties 230 straipsnio 4 dalį, bet nustatyti griežtesnę valstybių narių pareigą užtikrinti veiksmingą pagrindinių teisių gynybą[11].

2004 metų spalio 29 dieną ES valstybių ir vyriausybių vadovai, susitikdami tarpvyriausybinėje konferencijoje, patvirtino Sutarties dėl Konstitucijos Europai tekstą, kuriame, kaip minėta, siūlyta keisti ir straipsnį, reguliuojantį ieškinius dėl panaikinimo. Vis dėlto Prancūzijos bei Nyderlandų referendumų rezultatai, kuriuose piliečiai pasakė „ne“ konstitucinei sutarčiai, bei kelių valstybių sprendimas sustabdyti ratifikacijos procesus, atšaldė entuziastus bei paskatino įgyvendinti planą B – ieškoti priimtinesnių visuomenei sutarčių pakeitimų. Taip buvo parengta Lisabonos sutartis, kuri, kaip paaiškėjo, Europos visuomenę įtikino.

2. Lisabonos sutarties naujovės

Viena Lisabonos sutarties reformų – naujas ieškinių dėl panaikinimo reglamentavi-

[8] Žr. pvz., Schwarze, Jürgen [21].

[9] Pvz., Groussot, Xavier [15]; Varju, Marton [22].

[10] Pastarasis variantas susilaukė itin daug kritikos. Pvz., buvęs ETT pirmininkas G. C. Rodríguez Iglesias nurodė, kad tokiu atveju Bendrijos teismai turėtų interpretuoti nacionalinę teisę, nors tai nepatenka į jų jurisdikciją [25].

[11] Galimos alternatyvos svarstytos ir pirmame diskusijų rate „Teisingumo Teismas“ [27]. Jos buvo apibendrintos 2003 m. kovo 3 d. ataskaitoje [28] bei Galutinėje ataskaitoje [30].

mas[12]. Analizuojant ją galima konstatuoti, kad Lisabonos sutarties pateikta aptariamo straipsnio redakcija, palyginti su anksčiau galiojusia EB sutartimi, įveda šiuos pakeitimus:

(i) Išplėstas institucijų, kurių priimti aktai gali būti peržiūrimi, sąrašas. Peržiūrimais pripažinti Europos Vadovų Tarybos ir Sąjungos įstaigų ar organų[13] aktai, galintys turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims. Taigi pabrėžiama ne tai, kas priima teisės aktą, bet tai, kokį teisinį poveikį jis įgyja[14].

(ii) Regionų komitetas priskirtas prie kvaziprivilegijuotų ieškovų, galinčių ginti savo prerogatyvas. Taigi po Lisabonos sutarties kvaziprivilegijuotais ieškovais laikomi Audito Rūmai, Europos centrinio bankas ir Regionų komitetas.

(iii) Tam tikrą teisę į ieškinį įgijo nacionaliniai parlamentai. Remiantis protokolo Nr. 2 „Dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo“ 8 straipsniu, subsidiarumo principo priežiūros srityje į Teismą gali kreiptis valstybė narė, pateikdama ieškinį panaikinti subsidiarumo principą pažeidžiantį įstatymo galią turintį teisės aktą, kai šį ieškinį suformuoja nacionalinis parlamentas arba jo rūmai. Nors oficialiai ieškinį turi pateikti valstybės vyriausybė, tikrasis šio ieškinio „autorius“ yra nacionalinis parlamentas ar jo rūmai.

(iv) Atsižvelgiant į tai, kad EB sutartyje nurodyta formuluotė „reglamentas sprendimo formoje“ netikslinga, Lisabonos sutartyje tekstas supaprastintas nurodant tik „aktą, kuris yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susijęs“. Tačiau tai, kad nereikalaujama įrodyti, jog aktas yra sprendimas, ir iš esmės vien kodifikuoja ETT praktiką. Teismas jau seniai pripažino, kad asmenys gali ginčyti ne vien sprendimus ar aktus, kurie savo esme yra sprendimai, bet ir norminio pobūdžio aktus (t. y. re-

---

[12] SESV 263 straipsnyje teigiama (paryškinta – autorės):

„1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas prižiūri įstatymo galią turinčių teisės aktų, Tarybos, Komisijos ir Europos centrinio banko priimtų teisės aktų, išskyrus rekomendacijas ir nuomones, ir Europos Parlamento bei *Europos Vadovų Tarybos* aktų, galinčių turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims, teisėtumą. *Jis taip pat prižiūri Sąjungos įstaigų ar organų aktų, galinčių turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims, teisėtumą*.

2. Šiuo tikslu Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso nagrinėti valstybės narės, Europos Parlamento, Tarybos ar Komisijos pateiktus ieškinius dėl kompetencijos trūkumo, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimo, Sutarčių ar kokios nors su jos taikymu susijusios teisės normos pažeidimo arba piktnaudžiavimo įgaliojimais.

3. Tomis pačiomis sąlygomis Teismo jurisdikcijai priklauso spręsti Audito Rūmų, Europos centrinio banko ir Regionų komiteto dėl savo prerogatyvų gynimo pateiktus ieškinius.

4. Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pirmoje ir antrojoje pastraipose numatytomis sąlygomis pateikti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję, *ar dėl **reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų, tiesiogiai su juo susijusių ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinančių priemonių***.

5. Sąjungos įstaigas ar organus steigiantys aktai gali nustatyti konkrečias sąlygas ir tvarką, reguliuojančias fizinių ar juridinių asmenų ieškinių dėl šių įstaigų ar organų aktų, galinčių jiems turėti teisinių padarinių, pateikimą.

Šiame straipsnyje numatyti ieškiniai pateikiami per du mėnesius nuo to akto paskelbimo arba nuo pranešimo apie jį ieškovui dienos arba, jei to nebuvo padaryta, nuo tos dienos, kai ieškovas apie jį sužinojo.“

[13] Dėl šių sąvokų aiškinimo Žr. Nieto-Garrido, Eva; Delgado, Isaac [20].

[14] Plačiau žr. Birkinshaw, Patrick [7].

glamentus [34; 41] ir direktyvas [35]). Tokiu būdu šis pakeitimas svarbus kaip panaikinantis neaiškią formuluotę, nors abejotina, kad jis pakeis praktiką ar atneš naujovių.

(v) Išplėsta privačių subjektų *locus standi*. Pagal Lisabonos sutartį nėra ribojamos ginčijamų aktų rūšys, nebereikalauja įrodyti, kad aktas savo esme yra sprendimas. Asmuo turi *locus standi*, jei aktas yra: (a) skirtas asmeniui; (b) tiesiogiai ir konkrečiai su juo susijęs arba (c) tiesiogiai su juo susijęs reglamentuojančio pobūdžio aktas ir dėl jo nereikia patvirtinti įgyvendinančių priemonių. Taigi šiuo pakeitimu iš esmės siekiama išspręsti tiesiogiai veikiančių (angl. *self – executing*) reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų problemą – pagal esamą tvarką jų ginčijimas praktiškai neįmanomas[15].

Papildomai pažymėtina, kad nors pagal SESV 275 straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai nepriklauso nuostatos dėl bendros užsienio ir saugumo politikos bei jų pagrindu priimti aktai, vis dėlto Teismo jurisdikcijai priklauso prižiūrėti, kaip laikomasi Europos Sąjungos sutarties 40 straipsnio, ir nagrinėti privačių subjektų ieškinius dėl panaikinimo, pateiktus ginčijant Europos Sąjungos sutarties V antraštinės dalies 2 skyriaus pagrindu Tarybos priimtų sprendimų, patvirtinančių ribojančias priemones, skirtas fiziniams ar juridiniams asmenims, teisėtumą (pvz., ieškinius dėl Tarybos sprendimų, kurie priimti kovojant su terorizmu ir kuriais užšaldomos konkrečių asmenų lėšos bankuose).

Iš išvardytų ieškinių dėl panaikinimo naujovių daugiau dėmesio skirtina paskutiniame (v) punkte minimam pakeitimui[16]. Pirmiausia reikia apžvelgti reglamentuojančio pobūdžio akto sąvoką, nes būtent su ja siejamas *locus standi* apimties pasikeitimas.

2.1. Reglamentuojančio pobūdžio teisės akto samprata

Vienas iš pagrindinių klausimų, o kartu ir problemų, susijusių su Lisabonos sutartimi modifikuotais ieškinių dėl panaikinimo priimtinumo kriterijais, kyla dėl neaiškumo, kas laikytina *reglamentuojančio pobūdžio teisės aktu* (angl. *regulatory act*). Reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų sąvoka nėra apibrėžta Lisabonos sutartyje ir tai palieka nemažą šios sąvokos aiškinimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme laisvę[17]. Siekiant nustatyti tikrąją aptariamos sąvokos reikšmę, svarbu atsižvelgti į naujojo straipsnio rengimo *travaux preparatoire* bei trumpai apžvelgti, kaip skirstomi teisės aktai pagal Lisabonos sutartį.

Kadangi tekstas, koks jis yra Lisabonos sutartyje, buvo suformuluotas rengiant Sutartį dėl Konstitucijos Europai, aktuali būtent jos rengimo medžiaga. Europos konvento svarstytas ES konstitucinės sutarties straipsnių dėl Europos Teisingumo Teismo ir Aukštojo Teismo projektas [29]

[15] Pažymėtina, kad ankstesnėje literatūroje ne visai tiksliai teigiama, kad aptariami pakeitimai išspręs visų tiesiogiai veikiančių Bendrijos aktų ginčijimo problemą. Žr., pvz., Brown, Christopher; Morijn, John [8].

[16] Dėl pakeitimų poveikio aktams ginčyti bendrosios užsienio ir saugumo politikos srityje žr. Corthaut, Tim [9].

[17] Reikėtų pažymėti, kad tai nėra visiškai tinkama, turint omenyje, kad Lisabonos sutartimi siekta sutarčių aiškumo.

taikliausiai rodo Konstitucijos III-365 straipsnio 4 dalies formuluotės rengimą. Šiame dokumente pateikti komentarai atskleidžia, kad konvento nariai rengdami projektą buvo susiskirstę į dvi nuomonių grupes. Viena grupė siekė, kad tekste būtų vartojama sąvoka „bendro taikymo aktai“ (angl. *acts of general application*), kita, kurios pozicija sulaukė daugiau palaikymo, – „reglamentuojančio pobūdžio aktai“ (angl. *regulatory acts*). Reglamentuojančio pobūdžio aktų nurodymas buvo įvertintas kaip nubrėžiantis aiškesnę liniją tarp bendrojo pobūdžio norminių (t. y. įstatymo galią turinčių) aktų, priimamų pagal konstitucinėje sutartyje tam numatytą procedūrą, ir reglamentuojančio pobūdžio aktų. Laikytasi nuomonės, kad tokios sąvokos vartojimas leidžia išlaikyti ribojimą įstatymo galią turinčių aktų atžvilgiu (jiems ginčyti reikėtų įrodyti tiesioginę ir konkrečią sąsają) bei nustatyti liberalesnį režimą reglamentuojančio pobūdžio aktams ginčyti. Buvęs Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (dabar – Teisingumo Teismas) pirmininkas taip pat yra nurodęs įstatymo galią turinčių aktų ir reglamentuojančio pobūdžio aktų atskyrimą siūlydamas, kad būtų tinkama toliau taikyti ribojantį požiūrį dėl įstatymo galią turinčių aktų ir liberalesnį – reglamentuojančio pobūdžio aktų atžvilgiu [25]. Tokios pat pozicijos laikėsi ir buvęs Pirmosios instancijos teismo (dabar – Bendrasis Teismas) pirmininkas [26]. Manytina, kad tokiu aktų skirstymu buvo bandoma rasti kompromisą tarp žmogaus teisių požiūriu reikalingo *locus standi* išplėtimo ir būtinybės apsaugoti dalį ES teisės aktų nuo ginčijimo.

Be to, būtina atkreipti dėmesį, kad Lisabonos sutarties tekstas pateikė naują teisės aktų klasifikaciją. Teisės aktai skirstomi į (1) įstatyminės galios aktus (angl. *legislative acts*), (2) deleguotus aktus (angl. *delegated acts*) bei (3) įgyvendinančius aktus (angl. *implementing acts*)[18]. Nors privalomų teisės aktų pavadinimai nesikeičia, tačiau akivaizdu, kad tiek reglamentai, tiek direktyvos ar sprendimai gali būti priimti kaip įstatyminės galios, deleguotieji ar įgyvendinantieji aktai. Grafiškai tai galima pavaizduoti taip:

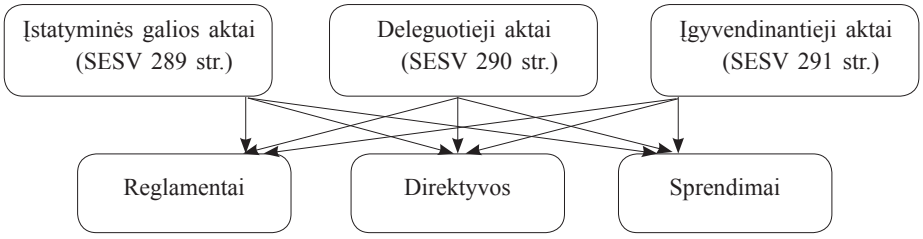

[18] Kaip savarankišką grupę dar galima išskirti įstatymo galios neturinčius aktus, priimamus tiesiogiai pagal sutartis (pvz., SESV 105, 108, 132, 342, 329, 236 straipsniai). Plačiau apie tokius teisės aktus žr. Dougan, Michael [13].

Įstatymo galią turinčio teisės akto apibrėžimo vertėtų ieškoti SESV 289 straipsnyje. Jis nurodo, kad pagal teisėkūros procedūrą priimti teisės aktai yra įstatymo galią turintys teisės aktai. Šis straipsnis taip pat paaiškina, kas laikytina įprasta ir specialia teisėkūros procedūra.

Vadovaujantis SESV 289 straipsniu, įstatymo galią turinčiu teisės aktu galima deleguoti Komisijai įgaliojimus priimti deleguotuosius aktus – bendro pobūdžio įstatymo galios neturinčius teisės aktus, papildančius ar iš dalies keičiančius neesmines įstatymo galią turinčio teisės akto nuostatas. Ši aktų kategorija iš esmės leidžia mažiau svarbius teisės aktų leidybos klausimus perkelti vykdomajai institucijai, taip supaprastinant priėmimo procedūrą.

Trečiosios grupės, įgyvendinančiuosius teisės aktus numato SESV 291 straipsnis, kuriame teigiama, kad kai teisiškai privalomi Sąjungos aktai turi būti įgyvendinti vienodomis sąlygomis, tie aktai suteikia įgyvendinimo įgaliojimus Komisijai arba tam tikrais atvejais – Tarybai[19].

Remiantis aptartais *travaux preparatoire* dokumentais bei apžvelgus naują teisės aktų klasifikaciją, reikėtų manyti, kad reglamentuojančio pobūdžio aktais pagal Lisabonos sutartį laikytini visi bendro pobūdžio aktai, neapimantys įstatymo galią turinčių aktų. Taigi prie reglamentuojančio pobūdžio aktų turėtų būti priskiriami deleguotieji aktai bei įgyvendinantieji aktai[20].

[19] Plačiau apie naująją klasifikaciją žr. Hofmann, Herwig C.H. [16].

[20] Jei kaip savarankišką grupę skirsime įstatymo galios neturinčius aktus, priimamus tiesiogiai pagal sutartis, jie taip pat būtų priskiriami prie reglamentuojančio pobūdžio teisės aktų.

2.2. SESV 263 straipsnio poveikio privačių subjektų locus standi įvertinimas

Mokslinėje literatūroje sutariama, kad aiškindamas konkrečios sąsajos kaip ieškinių dėl panaikinimo priimtinumo sąlygos reikalavimą, Teismas buvo itin griežtas. Daugeliu atvejų ieškiniai buvo atmetami, nurodant, kad privatūs subjektai gali kreiptis į nacionalinius teismus, tikintis, kad vėliau šie pateiks prašymus priimti prejudicinius sprendimus dėl Bendrijos teisės akto galiojimo. Tai kėlė nemažai abejonių dėl teisės į teismą užtikrinimo, ypač tais atvejais, kai Bendrijos teisės aktas buvo tiesiogiai veikiantis ir įgyvendinančių priemonių nacionalinėje teisėje nebuvo.

Aptarus reglamentuojančio pobūdžio akto sąvoką, galima įvertinti Lisabonos sutarties pakeitimų apimtį šiam klausimui. Kaip minėta, pagrindine SESV 263 straipsnio naujove laikytinas leidimas ginčyti reglamentuojančio pobūdžio aktus, nereikalaujančius įgyvendinimo, vien įrodžius tiesioginę sąsają. Reikia pripažinti, kad tai išplečia, nors ir nedaug, privačių subjektų teisę į ieškinį.

UPA *ir* Jégo-Quéré *bylos Lisabonos sutarties kontekste*

Tyrimą pradėkime nuo praktinių pavyzdžių analizės. *Jégo-Quéré* [39; 41] bei *UPA* [36; 40] bylos, sukėlusios didelių diskusijų ir tikėtinai paskatinusios aptariamų pakeitimų rengimą, būtent ir buvo susijusios su problema, kai Bendrijos teisės aktai nereikalavo įgyvendinančių nacionalinių priemonių ir taip negalėjo būti ginčijami nacionaliniuose teismuose. Trumpai vertėtų priminti šias bylas.

UPA, Ispanijos smulkių žemės ūkio produkcijos gamintojų asociacija, ginčijo reglamentą, kuris gerokai sumažino produkcijos kvotą alyvuogių aliejui. Ieškovas nurodė, kad, atsižvelgiant į tai, jog ginčijamam reglamentui nebuvo reikalingos jokios įgyvendinančios nacionalinės priemonės, jo galiojimas negalėjo būti kvestionuojamas nacionaliniame teisme. Pirmosios instancijos teismas ieškovų ieškinį vis dėlto atmetė dėl konkrečios sąsajos trūkumo. Apeliaciniame procese generalinis advokatas Jacobs [38] ginčijo Pirmosios instancijos teismo sprendimą ir aktyviai siūlė atsižvelgti į tai, kad nesant įgyvendinančių nacionalinių teisės aktų neužtikrinama teisė į veiksmingą gynybą. Tačiau ETT griežtų ieškinių dėl panaikinimo priimtinumo kriterijų neatsisakė ir *UPA* ieškinys buvo atmestas.

Jégo-Quéré byloje tirta situacija, kai Komisija, susirūpinusi sidabrinių menkių kiekiu, priėmė reglamentą, kuriuo nustatė minimalų žvejybos tinklų akių dydį, taip užtikrindama, kad į tinklus nepakliūtų mailius. *Jégo-Quéré,* Prancūzijos žvejybos įmonė, kuri vertėsi būtent mailiaus žvejyba, ginčijo šį bendro taikymo reglamentą. *Jégo-Quéré* negalėjo pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra, nes nebuvo jokių įgyvendinančių teisės aktų. Nors Pirmosios instancijos teismas buvo linkęs keisti praktiką, apeliacijoje *Jégo-Quéré* ieškinys pripažintas nepriimtinu dėl konkrečios sąsajos trūkumo.

Kaip pasikeistų šių bylų rezultatai, jei jos būtų spręstos po Lisabonos sutarties įsigaliojimo? Tikėtina, kad *Jégo-Quéré* byloje *locus standi* būtų įrodyta, todėl pakeitimai teigiamai paveiktų teisę į ieškinį. *Jégo-Quéré* byloje ginčytas reglamentas, priimtas remiantis kitame reglamente numatytomis nuostatomis ir skirtas įgyvendinti pastarojo reglamento nuostatas, leidžiančias Komisijai nustatyti skubias apsaugos priemones. Dėl šių priežasčių *Jégo-Quéré* byloje ginčytas reglamentas laikytinas reglamentuojančio pobūdžio teisės aktu.

UPA bylos situacija vis dėlto būtų kiek mažiau palanki ieškovams. *UPA* byloje ginčytas reglamentas, nustatantis aliejų ir riebalų bendrąją rinkos organizavimo sistemą, kuris savo esme yra įstatyminio pobūdžio teisės aktas. Taigi, priešingai nei *Jégo-Quéré* byloje, *UPA* byloje ieškinys tikėtinai būtų atmestas dėl *locus standi* trūkumo. Tai rodo, kad naujasis SESV straipsnis įneša tam tikrų pakeitimų, tačiau ne tiek, kiek tikėjosi kai kurie kritikai[21].

Įstatymo galią turinčių aktų ginčijimas

Kaip minėta, pagal SESV 263 straipsnį leidžiama lengvesnėmis sąlygomis ginčyti reglamentuojančio pobūdžio aktus. Tuo tarpu siekiant ginčyti įstatymo galią turinčius aktus, reikės įrodyti ir konkrečią sąsają. Tai gali būti kritikuojama dėl kelių priežasčių. Pirma, ignoruojama, kad teisminė peržiūra gerina teisės aktų leidybos kokybę; ir antra, tai nėra visiškai logiška ES sistemoje, kurioje aktų teisėtumas (tiek įstatyminių, tiek reglamentuojančio pobūdžio) gali būti netiesiogiai ginčijamas

[21] Dashwood, Alan; Johnston, Angus [12]. Vis dėlto literatūroje galima rasti ir nuomonę (autorės manymu, netikslią), kad siūlyti pakeitimai būtų palankūs ir tokių bylų kaip *UPA* priimtinumui. Žr. Nieto-Garrido, Eva; Delgado, Isaac [20].

individų prejudiciniais sprendimais arba ieškiniais dėl žalos atlyginimo.

Panašu, kad tokį teisės aktų skirstymą į įstatymų bei neįstatymų galios teisės aktus bei privačių subjektų vykdomos teisėtumo priežiūros ribojimo modelį, pagal kurį privatūs subjektai negali ginčyti įstatymų galios aktų, Lisabonos sutartis skolinasi iš nacionalinių konstitucinių tradicijų – daugumoje valstybių narių privačių subjektų galimybės ginčyti teisės aktus yra itin ribotos, jei šie teisės aktai yra hierarchinės teisės aktų sistemos viršuje. Vis dėlto valstybėse narėse tokie ribojimai siejami ne tiek su aktų hierarchija *per se*, bet su demokratinio atskaitingumo lygiu: piliečiams sunkiau ginčyti aktus, kurie priimti demokratiškai išrinktų atstovų (parlamento), nei vykdomosios valdžios, kuri nėra renkama. Kai ši mintis perkeliama į specifinį Europos Sąjungos kontekstą, ji tampa nebe tokia pagrįsta, nes ES teisės aktų leidėjas negali būti sulyginamas su nacionaliniais parlamentais ir neturi tokio pat demokratinio legitimumo kaip šie. Be to, turint omenyje ES teisės aktų leidybos mechanizmą, skirtumas tarp įstatymo galią turinčių aktų bei kitų teisės aktų, dažnai yra formalus, o kartais tiesiog priklauso nuo aktą priimančios institucijos vienašalio pasirinkimo[22].

Plaumann formulės likimas įsigaliojus Lisabonos sutarčiai

Plaumann testas, dažnai literatūroje ir teismų praktikoje siejamas su apibrėžtos grupės testu, jau beveik 50 metų yra pagrindinė kliūtis ieškovams įrodyti *locus standi.* *Plaumann* byloje [33] nagrinėta situacija, kai Vokietijos Vyriausybė kreipėsi į Komisiją dėl leidimo sumažinti importo mokestį klementinams. Komisija prašymą atmetė, ir tuomet *Plaumann*, stambus klementinų importuotojas, siekė ginčyti šį Komisijos sprendimą. Teismas pateikė chrestomatinį konkrečios sąsajos apibrėžimą konstatuodamas, kad „kiti subjektai nei tie, kuriems skiriamas sprendimas, galėtų manyti, jog šis sprendimas yra su jais konkrečiai susijęs, tik tokiu atveju, jeigu jis būtų jiems taikomas dėl tam tikrų jiems būdingų savybių arba dėl tam tikros faktinės situacijos, kuri juos išskiria iš kitų asmenų, ir todėl juos individualizuoja taip pat kaip ir sprendimo adresatą“. Kadangi ieškovas su ginčijamu sprendimu buvo susijęs kaip klementinų importuotojas, t. y. dėl prekybinės veiklos, kurios bet kada gali imtis kiekvienas subjektas, Teismas ieškinį atmetė. Toks sprendimas, taikytas itin nuosekliai ir griežtai, ne kartą buvo mokslininkų įvardytas kaip per griežtas[23].

Ar Lisabonos sutartis keistų tokią praktiką? Manytina, kad ne. Panašu, kad ilgai kritikuota *Plaumann* formulė nepraras savo reikšmės sprendžiant privačių asmenų ieškinių priimtinumo klausimus. Tiesa, ji bus taikoma kiek rečiau – tik tais atvejais, kai ieškovas privalės įvykdyti konkrečią sąsają (tačiau ji bus reikalaujama visais atvejais, išskyrus ginčijant tiesiogiai veikiančius reglamentuojančio pobūdžio teisės aktus).

Šiame kontekste dar yra galimybė, jog, motyvuodamas Sutarties formuluočių pa-

[22] Žr., pvz., SESV 203 bei 352 straipsnius, pagal kuriuos Taryba gali pasirinkti, kokį teisės aktą priimti.

[23] Žr., pvz., Arnull, Anthony [5]; Mancini, Federico G. [17, p. 46-48]; Craig, Paul; de Burga, Grainne [11, p. 489]. Taip pat žr. Craig, Paul [10].

sikeitimu, Teismas nuspręs sušvelninti *Plaumann* formulės taikymą. Deja, kol kas sunku nuspėti, ar Teismas ja pasinaudos, ypač atsižvelgiant į *travaux preparatoires*, rodančius Sutarties rengėjų ketinimus išsaugoti konkrečios sąsajos reikalavimą įstatyminio pobūdžio aktų ginčijimo atvejais.

Reglamentuojančio pobūdžio aktų, kuriems reikalingos įgyvendinančios priemonės, padėtis

Locus standi liberalizavimas SESV 263 straipsniu neapima reglamentuojančio pobūdžio aktų, kuriems reikalingos įgyvendinančios priemonės. Taigi tokiems aktams tiesioginės ir konkrečios sąsajos reikalavimas išlieka.

Jei teisės aktas yra susietas su įgyvendinančiomis priemonėmis nacionalinėje teisėje, laikoma pakankama, kad asmuo gali kreiptis į nacionalinius teismus. Vis dėlto reikėtų turėti omenyje, kad tais atvejais, kai nacionalinėje teisėje ES aktams įgyvendinti priimami įstatyminiai aktai, šie dažniausiai negali būti ginčijami individų[24]. Be to, labai abejotina, ar nacionaliniuose teismuose prieinamų teisinės gynybos priemonių sąrašas yra pakankamas, kad užtikrintų veiksmingą teisminę gynybą nuo galbūt neteisėtų ES reglamentų ar direktyvų. Toli gražu nėra akivaizdu, kad nacionaliniai teismai turi galimybių dalyvauti kontroliuojant šių aktų teisėtumą [18].

Kalbant apie tiesioginę sąsają taip pat reikia priminti, jog kartais, nors įgyvendinančių priemonių ir yra, tiesioginė sąsaja gali būti nustatyta dėl ribotos akto adresato veikimo laisvės įgyvendinant konkrečius aktus. Prof. A. Arnull nuomone, neaišku, ar tokios pozicijos būtų laikomasi ir vertinant formuluotę „tiesiogiai su juo susijusio ir dėl kurio nereikia patvirtinti įgyvendinančių priemonių“. Tokią dvejonę pagrindžia ir atitinkami *travaux preparatoire*. A. Arnull mano, jog tikėtina, kad esant bet kokio pobūdžio įgyvendinančioms priemonėms ši sąlyga gali būti netenkinama [6, p. 90].

2.3. Privačių asmenų locus standi pakeitimų pagal Lisabonos sutartį poveikis tam tikroms teisės aktų rūšims

Siekiant apžvelgti *locus standi* pakeitimų poveikį ES teisės aktams, tikslinga išsiaiškinti, kaip pakeistos *locus standi* taisyklės paveiktų konkrečias ES teisės aktų rūšis. Tai detalizuoja pateikiama lentelė.

Taigi privačių subjektų teikiamų ieškinių atžvilgiu Lisabonos sutartyje įtvirtinama ieškinių dėl panaikinimo sistema vis dėlto išlieka iš dalies ydinga, nes ji leidžia atmesti ieškinį dėl konkrečios sąsajos trūkumo, net jei įstatymo galią turintis teisės aktas, neigiamai veikiantis privačių asmenų teisinę padėtį, negali būti ginčijamas kitu būdu. Situacija nesikeičia ir jei ES teisės aktas yra įgyvendintas nacionalinėmis priemonėmis – teisėtumo kontrolės priežiūra paliekama nacionaliniams teismams, kurie savarankiškai spręs dėl kreipimosi į ETT su prašymu ištirti ES teisės akto teisėtumą pagrįstumo.

[24] Išskyrus tas valstybes nares, kuriose numatyta konstitucinio skundo ar panaši procedūra, pagal kurią gali būti ginčijamos įstatymų nuostatos, galbūt pažeidžiančios konstitucines asmens teises.

Reglamentai, kurie laikytini įstatymo galią turinčiais teisės aktais	Privatūs ieškovai turi įrodyti tiesioginę ir konkrečią sąsają (sėkmingas pavyzdys – *Codorniu* byla [34]). Nepavykus įrodyti tiesioginės ir konkrečios sąsajos, ieškovai gali naudotis prejudicinių sprendimų procedūra, tačiau gali būti, jog nėra įgyvendinančių teisės aktų, be to, tikėtina, kad valstybės narės teisė numato ribotą įgyvendinančių teisės aktų ginčijimo galimybę. Taigi, gali būti visiškai paneigiama teisė į gynybą (angl. *complete denial of remedy*) arba paneigiama teisė į veiksmingą teisminę gynybą (angl. *denial of an effective remedy*)
Reglamentai, kurie nelaikytini įstatymo galią turinčiais aktais (reglamentuojančio pobūdžio reglamentai)	Sutarties pakeitimais iš esmės siekta išspręsti būtent tokių teisės aktų ginčijimo problemą. Reglamentai taikomi tiesiogiai ir jiems nereikia įgyvendinančių priemonių, todėl ieškovai turėtų įrodyti tik tiesioginę sąsają. Teisė į veiksmingą teisminę gynybą užtikrinama
Direktyvos	Neatsižvelgiant į tai, direktyva priimama kaip įstatymo galią turintis teisės aktas, ar ne, visada bus priimamos įgyvendinančios priemonės. Taigi privatūs ieškovai turi įrodyti tiesioginę ir konkrečią sąsają (*Salamander* byla [37] parodė, kaip tai sudėtinga[25]). Kadangi direktyvos turi būti įgyvendinamos nacionalinėje teisėje, nėra visiškai paneigiama teisė į gynybą, išskyrus atvejus, kai valstybės narės teisė numato ribotą įgyvendinančių teisės aktų ginčijimo galimybę. Teisės į veiksmingą teisminę gynybą (*denial of an effective remedy*) problema vis dėlto išlieka
Sprendimai	Jei sprendimai yra skirti ieškovui, problemų nekyla. Sprendimams, skirtiems kitam asmeniui, jei nereikalingos įgyvendinančios priemonės, taikomos tokios pat taisyklės, kaip ir įstatymo galios neturintiems reglamentams (reglamentuojančio pobūdžio reglamentams). Teisė į veiksmingą teisminę gynybą užtikrinama. Sprendimams, skirtiems kitam asmeniui, jei reikalingos įgyvendinančios priemonės, taikomos direktyvoms galiojančios taisyklės. Kadangi sprendimas dažniausiai įgyvendinamas administracinio pobūdžio sprendimu, tikimybė, kad valstybės narės teisė numato ribotą įgyvendinančių teisės aktų ginčijimo galimybę, nedidelė

Išvados

1. Lisabonos sutarties pateikta straipsnio, numatančio ieškinius dėl panaikinimo, redakcija, palyginti su ankstesne EB sutartimi, įveda keletą naujovių. Pirma, išplečiamas institucijų, kurių aktai gali būti peržiūrimi, sąrašas, antra, Regionų komitetas priskiriamas prie kvaziprivilegijuotų ieškovų, galinčių ginti savo prerogatyvas, o nacionaliniams teis-

[25] *Salamander* byloje grupė įmonių ginčijo direktyvą, draudžiančią tabako reklamą. Pirmosios instancijos teismas nebuvo įtikintas ieškovų tiesiogine ir konkrečia sąsaja. Jis priminė, kad direktyvos negali veikti ieškovų tiesiogiai sukurdamos jiems pareigų, kol nepriimami įgyvendinantys nacionalinės teisės aktai. Tai, kad direktyva aiškiai nurodė valstybėms narėms prievolę drausti tabako reklamą, Teismo nuomone, nekeitė situacijos. Buvo nurodyta, kad direktyva negali sukurti pareigos privatiems subjektams nereklamuoti tabako produktų – ši pareiga kils tik iš nacionalinių teisės aktų. Teismas atkreipė dėmesį, jog pripažinti priešingai reikštų teigti, kad Bendrija turi teisę priimti individams privalomus teisės aktus, o tai ji gali tik nustatytose srityse priimdama reglamentus. Direktyva pripažinta bendro pobūdžio norminiu teisės aktu, kuris yra taikomas visiems tokia pat komercine veikla besiverčiantiems asmenims, ir neturi tiesioginio ir konkretaus poveikio ieškinį pateikusioms įmonėms.

mams suteikiama teisė ginčyti ES teisės aktus subsidiarumo principo kontekste, ir, trečia, išplečiama privačių subjektų *locus standi*.

2. Lisabonos sutartimi nustatyti pakeitimai laikytini žingsniu į priekį užtikrinant privačių subjektų teisę į ieškinį dėl panaikinimo. Pakeitimai nepašalina visų teisės į veiksmingą gynybą įgyvendinimo ES teisėje spragų, bet jas sumažina. Pagrindinis privatiems subjektams palankus pakeitimas yra tas, kad ieškovai, veikiami reglamentuojančio pobūdžio teisės akto, kuris neįgyvendinamas nacionalinėje teisėje, galės lengviau ginčyti tokius aktus, nes reikės įrodyti tik tiesioginę sąsają.
3. Kol nėra nusistovėjusios teismų praktikos, sąvokos „reglamentuojančio pobūdžio teisės aktai“ reikšmė nėra galutinai aiški, todėl sukuriamas teisinis netikrumas. Vis dėlto, atsižvelgiant į Sutartyje įtvirtintą veiksmingos teisminės gynybos principą, norėtųsi tikėti, kad Teismas šiai sąvokai stengsis suteikti kuo platesnę reikšmę. Išanalizavus *travaux preparatoire* bei teisės aktų skirstymą pagal Lisabonos sutartį, autorės nuomone, reglamentuojančio pobūdžio aktais pagal Lisabonos sutartį laikytini visi bendro pobūdžio aktai, išskyrus įstatymo galią turinčius aktus. Taigi prie reglamentuojančio pobūdžio aktų turėtų būti priskiriami deleguotieji aktai bei įgyvendinantieji aktai (reglamentai, direktyvos ir sprendimai). Tokie pakeitimai turėtų atverti kelią į teismus tokiems ieškovams kaip *Jégo-Quéré*, kurio ginčytas aktas greičiausiai būtų laikomas reglamentuojančio pobūdžio aktu. Vis dėlto daliai ieškovų, tokiems kaip antai *UPA* byloje, kurioje ginčytas aktas tikėtinai būtų priskirtas prie įstatymo galią turinčių teisės aktų, durys į Teismą greičiausiai liks uždarytos ir vienintelis kelias išliks prejudicinių sprendimų procedūra. Taigi konkrečios sąsajos reikalavimas bus taikomas visais atvejais, išskyrus, jei ginčijamas tiesiogiai veikiantis reglamentuojančio pobūdžio teisės aktas. Be to, manytina, jog griežta *Plaumann* formulė bus taikoma ir toliau.

LITERATŪRA

Norminiai aktai

1. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. Oficialusis leidinys C 115, 09.05.2008.
2. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. Oficialusis leidinys C 306, 17.12.2007.
3. Sutartis dėl Konstitucijos Europai. 2004 m. gruodžio 16 d., Oficialusis leidinys C 310.

Specialioji literatūra

4. Albors-Llorens Albertina. *Changes in the Jurisdiction of the European Court of Justice in the Treaty of Amsterdam*. 35 *CMLRev*. (1998), p. 1273–1294.
5. Arnull, Anthony. *Private Applicants and the Action for Annulment since Codorniu*. 38 *CML Rev*. (2001), p. 7–52.
6. Arnull, Anthony. *The European Union and its Court of Justice*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2006.
7. Birkinshaw, Patrick. A Constitution for the European Union? A Letter from Home. 10(1) *European Public Law* (2004), p. 57–84.
8. Brown, Christopher; Morijn, John. *Case C-263/02 P, Commission* v. *Jégo-Quéré & Cie SA, judgment of the Sixth Chamber,* 1 April 2004. 41 CMLRev. (2004), p. 1639–1659.
9. Corthaut, Tim. An Effective Remedy for All? Paradoxes and Controversies in Respect of Judi-

cial Protection in the Field of the CFSP under the European Constitution, 12 *Tilburg Foreign Law Review* (2005), p. 110–144.
10. Craig, Paul. Legality, Standing and Substantive Review in Community Law. 14(4) *Oxford Journal of Legal Studies* (1994), p. 507–537.
11. Craig, Paul; de Burga, Grainne. *EU Law: Text, Cases and Materials*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, 2003.
12. Dashwood, Alan; Johnston, Angus. The Institutions of the Enlarged EU under the Regime of the Constitutional Treaty. 41 *CMLRev.* (2004), p. 1481–1518.
13. Dougan, Michael. The Treaty of Lisbon 2007: Winning Minds, Not Hearts. 45 *CMLRev.* (2008), p. 617–703.
14. Griller, Stefan; Ziller, Jacques (ed.). *The Lisbon Treaty. EU Constitutionalism Without a Constitutional Treaty?* Austria: Springer Verlag, 2008.
15. Groussot, Xavier. The EC System of Legal Remedies and Effective Judicial Protection: Does the System Really Need Reform? 3*0(3) Legal Issues of Economic Integration* (2003), p. 221–248.
16. Hofmann, Herwig C. H. Legislation, Delegation and Implementation Under the Treaty of Lisbon: Typology Meets Reality. 15(4*) European Law Journal* (2009), p. 482–505.
17. Mancini, Federico G. *Democracy and Constitutionalism in the European Union*. Oxford: Hart Publishing, 2000.
18. Menéndez, Augustin. J. Between Laeken and the Deep Blue Sea. An Assessment of the Draft Constitutional Treaty from a Deliberative-Democratic Standpoint. 11(1) *European Public Law* (2005), p. 105–144.
19. Neuwahl, Nanette A. Article 173 paragraph 4 EC: Past, Present and Possible Future. 21 *ELRev.* (1996), p. 17–31.
20. Nieto-Garrido, Eva; Delgado, Isaac M. *European Administrative Law in the Constitutional Treaty (Modern Studies in European Law)*. Oxford, Hart Publishing, 2007.
21. Schwarze, Jürgen. The Legal Protection of the Individual against Regulations in European Union Law. Remarks on the ECJ Judgment in the Case UPA of 25 July 2002 in view of the European Constitutional Reform. 10(2) *European Public Law* (2004), p. 285–303.
22. Varju, Marton. The Debate on the Future of the Standing under Article 230(4) TEC in the European Convention. 10(1) *European Public Law* (2004), p. 43–56.
23. Vincenzi, Christopher; Fairhurst, John. *Law of the European Community*. 3rd edition. Harlow: Longman, 2002.

Europos konvento darbo dokumentai:

24. European Convention "Working group II "Incorporation of the Charter / accession to the ECHR". Working document 21. Prieiga internetu: http://european-convention.europa.eu/docs/wd2/1640.pdf.
25. Oral presentation by M. Gil Carlos Rodríguez Iglesias, President of the Court of Justice of the European Communities, to the "discussion circle" on the Court of Justice on 17 February 2003. CONV 572/03. Prieiga internetu: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/cv00/cv00572.en03.pdf.
26. Oral presentation by M. Bo Vesterdorf, President of the Court of First Instance of the European Communities, to the "discussion circle" on the Court of Justice on 24 February 2003 (CONV 575/03). Prieiga internetu: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/cv00/cv00575.en03.pdf.
27. Darbo dokumentas "I-CERCLE I-WD 01". Prieiga internetu: http://european-convention.europa.eu/docs/wdcir1/8563.pdf.
28. 2003 m. kovo 3 d. ataskaita. CONV 619/03. Prieiga internetu: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/cv00/cv00619.en03.pdf.
29. Articles on the Court of Justice and the High Court. CONV 734/03. Prieiga internetu: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/cv00/cv00734.en03.pdf.
30. Galutinė ataskaita. CONV 636/03. Prieiga internetu: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/03/cv00/cv00636.en03.pdf.

Kiti šaltiniai

31. Resolution of the 31st Conference of Presidents of the Bar and Law Societies. A New Constitutional Treaty for Europe. Vienna, 2003-02-28. Prieiga internetu: http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/vienna_resolution_281_1184053777.pdf.
32. 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pranešimas spaudai. Prieiga internetu: http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-11/cp090104en.pdf.

Teismų praktika

33. 1963 m. liepos 15 d. sprendimas *Plaumann prieš Komisiją*, 25/62, Rink. p. 197.
34. 1994 m. gegužės 18 d. sprendimas *Codorniu prieš Tarybą*, C-309/89, Rink. p. I-1853.
35. 1995 m. lapkričio 23 d. nutartis *Asocarne prieš Tarybą*, C-10/95 P, Rink. p. I-4149.
36. 1999 m. lapkričio 23 d. nutartis *Unión de Pequeños Agricultores prieš Tarybą*, T-173/98, Rink. p. II-03357.
37. 2000 m. birželio 27 d. sprendimas *Salamander ir kt. prieš Parlamentą ir Tarybą*, T-172/98, T-175/98–T-177/98, Rink. p. II-2487.
38. 2002 m. kovo 21 d. generalinio advokato Jacobs išvada byloje *Unión de Pequeños Agricultores prieš Tarybą*, C-50/00 P, Rink. p. I-6677.
39. 2002 m. gegužės 3 d. sprendimas *Jégo-Quéré prieš Komisiją*, T-177/01, Rink. p. II-2365.
40. 2002 m. liepos 25 d. sprendimas *Unión de Pequeños Agricultores prieš Tarybą*, C-50/00 P, Rink. p. I-6677.
41. 2002 m. rugsėjo 10 d. nutartis *Japan Tobacco ir JT International prieš Parlamentą ir Tarybą*, T-223/01, Rink. p. II-3259.
42. 2004 m. balandžio 1 d. sprendimas *Komisija prieš Jégo-Quéré,* C-263/02 P, Rink. p. I-3425.

ACTIONS FOR ANNULMENT OF THE EU ACTS AFTER THE LISBON TREATY

Agnė Limantė

S u m m a r y

On 1 December 2009 the Lisbon Treaty came into force and all the reforms it suggested became a reality. This article analyses changes in relation to the action for annulment under Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) – Article 263 TFEU. The author seeks to establish how the Lisbon Treaty changed the previous regulation, and whether the new article will be able to overcome the criticism of standing rules which were such harsh before.

Having examined Article 263 TFEU, the author concludes that it introduces several changes. Firstly, Court's jurisdiction is extended to cover acts of the European Council, Union bodies, offices and agencies which are intended to produce legal effects. Secondly, the Committee of Regions acquired status of semi-privileged applicant to bring actions for annulment for the purposes of protecting its prerogatives, while national parliaments (through the Member States) were granted certain standing in annulment proceedings on subsidiary grounds. Thirdly, *locus standi* of private applicants is extended.

Analyzing the reform of the standing of private applicants, the author concludes, that while the Lisbon Treaty does not solve all the problems related to effective judicial protection, it diminishes them. The main change that liberalizes standing is that only direct concern will be required in respect of regulatory acts, which do not entail implementing measures. Although the concept of regulatory act is not defined, most likely it will include all non-legislative measures, i.e. delegated and implementing acts.

Įteikta 2010 m. sausio 7 d.
Priimta publikuoti 2010 m. balandžio 7 d.